

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7868>

Number: 72 , p. 311-328, Autumn III 2018

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayın Kabul Tarihi / Article Acceptance Date

07.10.2018

26.11.2018

Yayınlanma Tarihi / The Published Date

30.11.2018

CELAL YILDIRIM VE KUR'AN AHKÂMI TEFSİRİ

CELAL YILDIRIM AND HIS WORK IN TURKISH ON TAFSIR TITLED

"KUR'AN AHKÂMI"

Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman Ensari

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2289-8806>

*Mardin Artuklu Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü,
abdurrahmanensari@hotmail.com*

Öz

Celal Yıldırım 1932 yılında Muş'ta doğmuş çağımızın önemli İslam âlimlerinden biridir. Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde Türkiye'nin farklı illerinde müftü olarak görev yapmış ve nihayet bu görevinden emekliye ayrılmıştır.

Yıldırım, başta Tefsir, Hadis, Fıkıh ve Tasavvuf olmak üzere İslami ilimlerin birçok alanında çeşitli kitaplar telif etmiş ve makaleler yazmıştır. Bunun yanı sıra Arapçadan Türkçeye tercüme yoluyla birçok eser kazandırmıştır.

Asrın Kur'an Tefsiri, Kur'an Ahkâmı, Kaynaklarıyla Ahkâm Hadisleri, Kaynaklarıyla İslam Fıkıhı, Haneî ve Şafîî Mezhebine Göre Büyük İlmihal, Meşahir-i Evliyadan Dört Kutup, adlı eserler Yıldırım'ın önemli çalışmalarından bir kaçıdır.

Yıldırım'ın, *Kur'an Ahkâmı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları* adlı iki ciltlik çalışması Türkçe telif edilmiş bir ahkâm tefsiri olması açısından ayrıca önem arz etmektedir. Zira Türkçe olarak bu sahada çok az eser telif edilmiştir. Buna rağmen eserin layık olduğu teveccühü görmediği düşünülmektedir. Bu çalışmayla esere daha fazla ilgi gösterilmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

Çalışmada takip edilen yöntem kısaca şöyledir: Önce müellifin hayatı ve çalışmaları hakkında bilgi verilmiş, sonra *Kur'an Ahkâmı* tefsirinde konuları tasnif etme şekli ve muhteva-başlık uyumu üzerinde durulmuş, ardından da müfessirin tefsir metodu örneklerle arz edilmiştir.

Kur'an Ahkâmı tefsirinin zengin bir muhtevaya sahip olduğu, ancak yazarın çalışmasında sistematik bir yöntem izlemediği anlaşılmıştır. Bu tefsiri daha geniş bir okur kitlesinin istifadesine sunabilmek için, söz konusu kusurunun giderilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Celal Yıldırım, Kur'an Ahkâmı, Tefsir, Mezhep İmamları

Abstract

Celal Yıldırım is of the prominent Islamic scholars of our age who was born in Muş in 1932. He served as a mufti at the Presidency of Religious Affairs within different provinces of Turkey and finally retired from this position.

Yıldırım has written various books and articles as well as made contributions by his translations into Turkish on the several fields of Islamic sciences particularly Tafsir, Hadith, Fiqh and Sufism.

Some of his significant works are *Asrın Kur'an Tefsiri* (Modern Exegesis of the Quran), *Kur'an Ahkâmı* (Legal Rulings of the Quran), *Kaynaklarıyla Ahkâm Hadisleri* (Legal Hadiths with Their Sources), *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı* (Islamic Jurisprudence with Its Sources), *Hanefi ve Şafii Mezhebine Göre Büyük İlmihal* (Extended İlmihal According to Hanafi and Shafi'i sects) and *Meşahir-i Evliyadan Dört Kutup* (Four Qutbs of the Prominent Sufis).

Yıldırım's two-volume work titled "*Kur'an Ahkâmı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları*" (The Legal Rulings of the Quran and the Different Opinions of the Madhab Imams)" has also importance in terms of being a legal interpretation of the Quran in Turkish language. Because there have been published limited works in this field in Turkish language. Nevertheless, it is thought that this work has not been taken the interest it deserves. The aim of this study is to provide more attention to the work.

This study initially provides information about the writer and his works and then discusses his method of classifying the subjects and the correlation between the contents and titles in his exegesis namely "*Kur'an Ahkâmı*" and later offers his tafsir methodology with examples.

It is understood that this legal interpretation of the Quran has a rich content, but it does not follow a systematic method in his work. It is concluded that this defect should be eliminated in order to be able to present this interpretation to the benefit of a larger audience.

Key Words: Celal Yıldırım, the Legal Rulings of the Quran, Tafsir, the Madhab Imams

GİRİŞ

Bilindiği üzere İslam alimleri ilk asırlardan günümüze, Kur'an-i Kerim'i anlama ve nesillere aktarma hususunda ciddi çabalar sarf etmiş ve zamanımıza varıncaya kadar bu yoldaki çalışmalar kesintiye uğramadan devam etmiş ve hala devam etmektedir. Belli bir zaman ve mekanla sınırlandırılması imkansız evrensel mesaj Kur'an-i Kerim'e layık olan da budur.

Kur'an-i Kerim insanların dünya ve ahiret maslahatlarına dair hükümleri ihtiva eden ayetler içermektedir. Sahabîler Resûlullah (s.a.v.) zamanında bu ayetlerin ihtiva ettiği fıkhi hükümleri genellikle Arapça selikalarıyla anlıyorlardı. Müşkül bir şeyle karşılaşmaları durumunda ise çözümü için Resûlullah'a (s.a.v.) başvuruyorlardı.

Resûlullah'ın (s.a.v.) vefatından sonra fikhî bir meselenin çözümü için sahabîlerin ilk başvurdukları kaynak Kur'an-i Kerim'di. Bazen bir mesele ile ilgili Kur'an'dan aynı sonucu, bazen de farklı sonuçlar çıkarıyorlardı. Bu da bir konuda farklı hükümlere varmalarına sebep oluyordu. Bu durum tamamen sahabîlerin Kur'an ayetini ve onu çevreleyen diğer delilleri anlamalarıyla ilgiliydi.

Mezhep imamlarının ortaya çıkışlarına kadar durum böyleydi. Sonraki dönemlerde, daha önce olmayan bir çok mesele ortaya çıktı. İmamlar bu meselelere Kur'an, Sünnet ve diğer şer'î kaynaklar ışığında çözüm arıyorlardı. Delilleri anlamaya göre bazen aynı, bazen de farklı sonuçlara varıyorlardı. Bu durum fıkhi tefsirlerin

oluşumuna zemin oluştuyordu.(Zehebî, bty.: II, 472-474)

Daha sonraları Kur'an'ın fikhî hükümlerini beyan eden ve genellikle Ahkam Tefsiri olarak anılan bir çok eser yazıldı. Cessâs (ö. 370/980)'ın *Ahkâmü'l-Kur'ân'ı*, Kaye'l-Herrâsî (ö. 504/1110)'nin *Ahkâmü'l-Kur'ân'ı*, İbnu'l-Arabî (ö. 543/1148)'nin *Ahkâmü'l-Kur'ân'ı*, Kurtubî (ö. 671/1273)'nin *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân'ı* bu sahada kendilerinden sonraki dönemlerde yazılan tefsirlere de kaynaklık eden önemli ahkam tefsirlerinden sadece bir kaçıdır. Muhammed Ali Sâbûnî'nin, *Revâiü'l-Beyân'ı*, Muhammed Ali es-Says'ın *Tefsiru Ayâtü'l-Ahkâm'ı* da günümüzde bu alanda yapılmış çalışmalardan bazılarıdır. Bu eserlerden bir kısmı Türkçeye çevrilmişse de genel olarak bu sahada yapılmış çalışmalar Arapçadır.

Mehmet Vehbi Efendi (ö. 1949)'nin *Ahkâmı Kur'aniyye'si* ile Celal Yıldırım'ın *Kur'an Ahkâmı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları* bu alanda Türkçe olarak yazılmış önemli eserlerdendir. Tepit edildiği kadarıyla Mehmet Vehbi Efendi ve *Ahkâmı Kur'aniyye'si* ile ilgili bazı çalışmalar yapılmıştır. (Demir, 2013: XXII, 431-456; Yüksel, 2015, IV, 161-181) Ancak yapılan araştırmaya göre Celal Yıldırım'ın eserini tanıtan ve onu okuyucunun istifadesine sunan bir çalışmaya vakıf olunamamıştır. Bu açığı bir nebze de olsa kapatmak amacıyla böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur.

Çalışmada genel olarak şöyle bir yöntem takip edilmiştir: Önce Celal Yıldırım ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, sonra onun *Kur'an Ahkâmı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları* adlı çalışmasında konuların tasnif edilme biçimi ve başlıkla içerik uyumu arz edilmiş, ardından da *Kur'an Ahkâmı'nın* tefsir metodu üzerinde durulmuştur.

1. Hayatı ve Eserleri

1.1. Hayatı

Celal Yıldırım 1932 yılında Muş'ta

doğdu.¹ 1945 yılında ortaokulu bitirdikten sonra önce babasından sonra da Türkiye ve Mısır'ın çeşitli medreselerinde 15 yıl İslami ilimler öğrenimi görmüş ve tanınmış alimlerden özel dersler almıştır. Aydın, Afyon ve İzmir illerinde müftülük yapmıştır. (Beysanoğlu, 1997, III: 336; Işık, 2007: IX, 3889; Işık, 2013, V, 206)

Celal Yıldırım'ın oğlu Ahmet Tibyan Yıldırım'dan 14.09.2018 tarihinde babası hakkında aldığım bilgiye göre, o babasının resmi olmayan doğum tarihinin 1928 olduğunu, bu bilgiyi Celal Yıldırım'ın abisinin Kur'ân'ı Kerim'in arkasına yazdığı nottan öğrendiğini, ancak resmi doğum tarihinin 1932 olduğunu ifade etmiştir. Ahmet Tibyan, babasının Siirt'te ve Bitlis'in Norşin ilçesinde medrese tahsili gördüğünü ifade etmiştir.

Ahmet Tibyan babasının meslek hayatı ve çeşitli faaliyetleri ile ilgili şu bilgilere yer vermiştir: 1955 veya 1956 yılında ilk müftü olarak Aydın'ın Kuyucak ilçesinde meslek hayatına başlamıştır. Bu arada İzmir'in Çeşme ilçesine geçici görevle gitmiş, yaklaşık 6 ay kadar orada görev yaptıktan sonra tekrar Aydın'ın Kuyucak ilçesine dönmüştür. 1961 veya 1962 yılında İzmir müftüsü olarak atanmış ve 1965 yılına kadar bu görevine devam etmiştir. 1965-1977 yıllarında Afyon müftüsü olarak görev yapmıştır. 1977 genel seçimlerinde MSP'den milletvekili adayı olan Yıldırım seçimi kaybettikten sonra İzmir Merkez

¹ 14.09.2018 tarihinde Celal Yıldırım'ın oğlu Ahmet Tibyan Yıldırım'dan aldığım bilgiye göre, o babasının köken olarak Erzurumlu olduğunu, dedesi ve bazı akrabalarının 1915 yılında güneye doğru göç ettiklerini, babasının doğum yerinin Muş olduğunu beyan etmiştir. Şevket Beysanoğlu ve İhsan Işık ise kendi çalışmalarında Celal Yıldırım'ın Diyarbakır doğumlu olduğunu ifade etmişlerdir. Bkz. (Beysanoğlu, 1997, III: 336; Işık, 2007: IX, 3889; Işık, 2013, V, 206). Ancak Yıldırım'ın 09.05.2001 tarihli, verilmiş nedeninin yenileme olduğu belirtilen Türkiye Cumhuriyeti kimliğinde doğum yerinin Muş olduğu yazmaktadır. Bu da Beysanoğlu ve Işık'ın bu konuda yanlışlıklarını göstermektedir.

vaizliğine atanmış ve 1979 yılında emekli olmuştur.

Afyon Müftüsü iken Türkiye Diyanet Vakfı kurucuları arasında yerini almıştır. İzmir’de 1978 yılından 1980 veya 1981 yılları arasında Kestane pazarı Öğrenci Yetiştirme Derneğinde dersler vermiştir. 1985-1988 yılları arasında İzmir Yeni Asır Gazetesinde Cuma günleri köşe yazısı yazmaya devam etmiştir. Halen İzmir’de yaşamakta olan Yıldırım evli ve 4 çocuk babasıdır.

1.2. Eserleri

Celal Yıldırım tefsir, hadis, fıkıh, tasavvuf ve daha başka alanlarda birçok eser yazmıştır. Buna ilaveten makaleler yazmış ve tercüme yoluyla Türkçeye birçok eser kazandırmıştır. Bu eserlerden tespit edilebilenler basım tarihlerine göre şöyle sıralanabilir:

Yazdığı kitaplar:

1. *İbadetler Kılavuzu*, Yeni Aydın Matbaası, Aydın, 1958.
2. *İslamiyette Nübüvvet Belirtileri ve Fitneler*, Yeni Aydın Matbaası, Aydın, 1959.
3. *Oruç ve Hükümleri*, kendisi bastırılmış, Aydın, 1961.
4. *Ahret Alemi ve Safhaları*, Meşher Matbaası, İzmir, 1962. *İslam Akaidinden Seçilmiş Meseleler*, İmam-Hatip ve İlahiyatta Öğrenci Yetiştirme Derneği, İzmir, 1963.
5. *Hikmet Parıltıları*, Ticaret Matbaacılık, İzmir 1964.
6. *Mezhep Sahibi Dört İmamın Menkıbeleri*, Ticaret Matbaacılık, İzmir, 1964.
7. *Meşahir-i Evliyadan Dört Kutup: Ahmed Rufai, Abdülkadir Geylani, Ahmed Bedevi, İbrahim Düsuki*, Ticaret Matbaacılık, İzmir, 1964.
8. *İnsanlığın Önderi Muhammed Mustafa (A.S.)*, kendisi bastırılmış Afyon, 1966.
9. *Hutbe Müslümanlara Öğütler*, kendisi bastırılmış, Ankara, 1966. *Dört Mezhebin Kuruluş ve Yayılışı*, Bozkurt Matbaası, Afyon, 1966.
10. *Amellerin Faziletleri: Hadis-i Şeriflere Göre*, Sönmez Neşriyat, İstanbul, 1967.

11. *İslam Türk Tarihinin Altın Sahifeleri*, Sobe Gazete ve Matbaası, İzmir, 1970.

12. *Kur’an Ahkâmı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları*, Bahar Yayınevi, İstanbul, 1971.

13. *Hanefi ve Şafii Mezhebine Göre Büyük İlmihal*, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1976.

14. *Büyük Veli Bayezid-i Bestami Hazretleri ve İslam Tasavvufunun Özü*, Demir Kitabevi, İstanbul, 1978.

15. *Tarihte Devlet Adamlarına Işık Tutan İslam Büyükleri*, Hikmet Yayınları, İstanbul, 1978.

16. *Kaynaklarıyla İslâm Fıkhi: İbâdât-Muamelat-Feraiz*, 7. Baskı, Uysal Kitabevi, Konya, ty.

17. *Kur’ân ve Sünnet Işığında İslâm İlmihali*, Anadolu Yayınları, İzmir, 1983.

18. *İlahi Yasaklar Büyük Günahlar: Dini ve İlmi Açıklaması*, Uysal Kitabevi, Konya, 1985.

19. *İlahi Hikmetler Büyük Sevaplar: Dini ve İlmi Açıklaması*, Uysal Kitabevi, Konya, 1985.

20. *Kaynaklarıyla Ahkam Hadisleri: Mezheplere Göre Fıkhi Hükümler ve Şerhleri*, Uysal Kitabevi, Konya, 1986.

21. *Asrın Kur’an Tefsiri: İlmin Işığında*, Anadolu Yayınları, İzmir, 1991.

22. *Kur’an ve Sünnet Işığında İslam İlmihali*, Anadolu Yayınları, İzmir, 1993.

23. *Tefsirli Kur’an-ı Kerim Meali*, Anadolu Yayınları, İstanbul, 1995.

24. *İslam Ahlakından Parlak Sayfalar*, Bedir Yayınevi, İstanbul, 2003.

25. *Hız. İsa ve Kıyamet Belirtileri*, Tıbban Yayıncılık, 2004.

Yazdığı makaleler:

1. Batılı Bazı Gençlerin İslam Dini-ne Hayranlığı, *Diyanet İlmi Dergi*, 1963, cilt: II, sayı: 11, s. 26.
2. Namaz Huzur Verir, *Diyanet İlmi Dergi*, 1964, cilt: III, sayı: 10-11, s. 234-238.
3. İslam Tarihinde Alimlerin Mevkii, *Diyanet İlmi Dergi*, 1972, cilt: XI, sayı: 6, s. 370-373.

4. Fatıha Suresi, *Diyanet İlmi Dergi*, 1973, cilt: XII, sayı: 1, s. 3-10.

5. Nasih ve Mensuh, *Diyanet İlmi Dergi*, 1975, cilt: XIV, sayı: 2, s. 69-75.

6. Ramazan Hilali, *Diyanet İlmi Dergi*, 1975, cilt: XIV, sayı: 4, s. 232-238.

7. Din Kardeşliği, *Diyanet İlmi Dergi*, 1975, cilt: XIV, sayı: 5, s. 267-276.

8. Telif ve Tercüme Tefsîrler Üzerindeki Bir Değerlendirmenin Değerlendirilmesi, *İslâmî Araştırmalar*, 1989, cilt: III, sayı: 2, s. 79-80.

9. İrşad ve İrşadda Metod, I. *Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri: (1-5 Kasım 1993)*, 1995, cilt: I, s. 335-348.

Tercüme Yoluyla Türkçeye Kazandırdığı Kitaplar:

1. *Kelime-i Tevhid Kal'ası, et-Tecrîd fi Kelimet-i't-Tevhîd*, Ebû Hamid Muhammed b. Muhammed Gazzali, çev. Celal Yıldırım, Ticaret Matbaacılık, İzmir, 1964.

2. *Riyadan İhlâsa Gururdan Tevazua*, Ebû Hamid Muhammed b. Muhammed Gazzali, çev. Celal Yıldırım, Ticaret Matbaacılık, İzmir, 1965.

3. *et-Tarikatü'l-Muhammediyye*, Muhammed b. Pir Ali Birgivi, çev. Celal Yıldırım, Demir Kitabevi, İstanbul, 1969.

4. *İslâm Hidayeti*, Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye, tahkik ve tercüme: Celal Yıldırım, Dede Korkut Yayınları, İstanbul, 1969.

5. *Gönül İncileri*, Abdülkadir-i Geylani, çev. Celal Yıldırım, Bahar Yayınları, İstanbul, 1971.

6. *el-İbriz: Şeriat-Tarikat-Marifet-Hakikat*, Abdülazîz Debbâğ, çev. Celal Yıldırım, Demir Kitabevi, İstanbul, 1979.

7. *İslam'da Aile Eğitimi*, Abdullah Nasih Ulvan, çev. Celal Yıldırım, Uysal Kitabevi, Konya, 1984.

8. *Hazinetü'l-Esrar*, Seyyid Nazillili Muhammed Hakkı, çev. Celal Yıldırım, 3. Baskı, Demir Kitabevi, İstanbul, 1990.

9. *Füyuzat-ı Rabbaniye: ilahi Feyizler*, Abdülkadir-i Geylani, çev. Celal Yıldırım, Beyda Yayınevi, İstanbul, 1995.

10. *Kur'ân ve Modern İlim*, Abdülfetah Tabbara, çev. Celal Yıldırım, Garanti Matbaası, İstanbul, t.y.

11. *Münebbihât: Dönüş Gününe Hazırlanmak Üzere Tenbihler*, İbn Hacer Askalânî, çev. Celal Yıldırım, 4. Baskı, Bahar Yayınevi, İstanbul, t.y.

12. *Nimet-i İslam*, Mehmed Zihni Efendi, haz. Celal Yıldırım, A. Fikri Yavuz, Ahmed Davudoğlu, Sönmez Neşriyat, İstanbul, t.y.

13. *Biz ve Bugünkü Batı Medeniyeti*, Ebu'l-A'la el-Mevdûdî, çev. Celal Yıldırım, Hüseyin Avni Çelik, Hilal Yayınları, Ankara, t.y.

Celal Yıldırım'ın İslami ilimlerin farklı alanlarında eser yazmış olması onun çok yönlü bir alim olduğuna delalet etmektedir. Ayrıca yazdığı alanlarda birden fazla eser telif etmiş olması ve her bir eserinin de alanın farklı bir problemini çözmeye yönelik olması, çalışmalarında belli bir sistematigi takip ettiğini göstermektedir. Sadece eserlerinin isimlerinden hareketle dahi olsa böyle bir sonuca ulaşmak mümkündür. Bu, şöyle açıklanabilir:

Telif hayatının ilk dönemlerini incelediğimizde bu dönemde yazdığı eserlerin "temel dini bilgiler" olarak isimlendirilebilen alanla ilgili olduğu söylenebilir. Bu dönem telif hayatının yaklaşık olarak 1958-1970 yılları arasına tekabül etmektedir. Bu dönemde yazdığı *İbadetler Kılavuzu* (1958) kitabı fıkıhla ilgili, *İslam Akaidinden Seçilmiş Meseleler* (1963) kitabı akide ile ilgili, *Mezhep Sahibi Dört İmamın Menkıbeleri* (1964) kitabı mezhep imamlarını tanıtmayla alakalı, *Meşahir-i Evliyadan Dört Kutup: Ahmed Rufai, Abdülkadir Geylani, Ahmed Bedevi, İbrahim Düsuki* (1964) kitabı, tasavvuf önderlerini tanıtmayla ilgili, *İnsanlığın Önderi Muhammed Mustafa* (1966) kitabı siyer ile ilgili, *Amellerin*

Faziletleri: Hadis-i Şeriflere Göre (1967) kitabı salih amel işlemeye teşvik ve ruh terbiyesi ile ilgili bilgiler vermektedir.

Daha sonraki dönemlerde yazdığı eserlere baktığımızda daha çok “İslami İlimler” olarak isimlendirilen alanlarla ilgili kaynak sayılabilecek düzeyde eserlere ağırlık verdiği görülmektedir. 1970 sonrası yazdığı eserlerin çoğunda bu özellik bariz bir şekilde dikkatleri çekmektedir. 1970 sonrasında yazdığı eserlerden *Kur’an Ahkâmı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları* (1971), *Asrın Kur’an tefsiri: İlmin Işığında* (1991), *Tefsirli Kur’an-ı Kerim Meali* (1995) onun tefsir sahasında yazdığı önemli eserleridir. *Kaynaklarıyla Ahkam Hadisleri: Mezheplere Göre Fıkhi Hükümler ve Şerhleri* (1986) adlı eseri ahkam hadislerini inceleyen değerli bir kitaptır. *Hanefi ve Şafii Mezhebine Göre Büyük İlmihal, Kur’an ve Sünnet Işığında İslâm İlmihali*, (1983) *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı: İbâdât, Muamelat, Feraiz* kitapları fıkıh alanında kaleme aldığı kıymetli eserlerindendir. *Büyük Veli Bayezid-i Bestami Hazretleri ve İslam Tasavvufunun Özü* (1978), *İlahi Yasaklar Büyük Günahlar: Dini ve İlmi Açıklaması* (1985), *İlahi Hikmetler Büyük Sevaplar: Dini ve İlmi Açıklaması* (1985) kitapları tasavvuf tezkiye ve ruh terbiyesine dair yazdığı önemli eserlerdendir.

Çalışmalarında genel olarak eğitim açısından da bir sistematığı takip ettiği gözden kaçmamaktadır. Bu durum yazdığı kitapların mukaddimelerinde yer alan tarihlerden ve bir nebze de kitaplarının isimlerinden anlaşılmaktadır. Bunu, Tefsir ve Fıkıh ile ilgili eserleri üzerinden şöyle açıklayabiliriz:

Tefsir çalışmalarından olan *Tefsirli Kur’an-ı Kerim Meali*, *Kur’an Ahkâmı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları*, *İlmin Işığında Asrın Kur’an Tefsiri* adlı eserleri incelediğinde, birincisinin bir ciltlik kısa bir tefsir, ikincisinin iki ciltlik Kur’an’ın bir kısmını teşkil eden ahkam ayetlerinin tefsiri, üçüncüsünün de 14. ciltlik Kur’an’ın geniş bir tefsiri olduğunu görülür.

Fıkıh ile ilgili çalışmalarından olan *İbadetler Kılavuzu*, *Hanefi ve Şafii Mezhebine*

Göre Büyük İlmihal,² *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı*³ adlı eserleri incelediğinde birincisinin kısa bir ibadetler rehberi, ikincisinin iki mezhebe göre kaleme alınmış daha kapsamlı bir ilmihal, üçüncüsünün ise kendi ifadesiyle İslam fıkhında müstesna yeri olan 20 kadar kaynak eseri esas alarak yazdığı büyük bir çalışma olduğu anlaşılır.

1.3. Kur’an Ahkâmı Tefsiri Hakkında Genel Bilgiler

Kur’an’ın fikhî hükümlerini açıklayan ve genellikle “Ahkam Tefsiri” olarak anılan bir çok eser yazılmıştır. Ne var ki genel olarak bu alanda yazılmış eserler Arapçadır. Celal Yıldırım’ın *Kur’an Ahkâmı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları* adlı eseri Türkçe olarak yazılmış önemli bir Ahkam tefsiridir. Ahmet Davutoğlu bu kitaba yazdığı takrizinde kitabın önemine dair şöyle demiştir: “Müftü Celal Yıldırım’ın kaleme aldığı *Kur’an Ahkâmı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları* nâm eseri okudum. Eser her meselede mutlaka delilini görmek isteyenlere mükemmel bir cevaptır. Kur’an’dan bir meselenin delilini arayanlar bu kitapta bulacaklardır. Müellif bütün ahkam ayetlerini ve bilmünasebe birçok ahkam hadisini kitabında toplamıştır.” (Yıldırım, 1971: I, 5)

Bu çalışmada incelenen eser Celal Yıldırım’ın, Bahar yayınevi tarafından 1971 yılında 2 cilt halinde baskısı gerçekleştirilen “*Kur’an Ahkâmı*” adlı tefsiridir. Bu kitabın cildinde / kapak sayfasında hem Arapça hem de Türkçe isim yer almaktadır. Buna göre kitap tam olarak şöyle isimlendirilmiştir: أحكام القرآن و اختلاف الأئمة *Kur’an Ahkâmı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları*. Kitabın 1. cildi 480, 2. cildi 455 sayfadır. Buna göre kitap tam olarak 935 sayfadan oluşmaktadır.

Kitabın başında sırasıyla şunlar yer almaktadır: 1. cildin başında Ahmet Davutoğlu’nun takrizi, yayınevinin önsözü, konuların

² Bu kitap Yıldırım’ın ifadesiyle 1973 yılında yayınlanmıştır. (Yıldırım, bty.: I, 6)

³ Yıldırım’ın bu kitabının mukaddimesine yazdığı tarihten, kitabın 1980 yılında yazıldığı anlaşılmaktadır. (Yıldırım, bty.: I, 6)

ana hatları ve bölümleri, istifade edilen tefsirler, kitapta geçen hadisi şeriflerin alındığı kaynaklar ve yazarın önsözü. 2. cildin başında ise bu cildin sonunda 102 fıkhi kaidenin bulunduğu bilgisi, konuların ana hatları ve bölümleri.

Kitabın sonunda ise sırasıyla şunlar yer almaktadır: 1. cildin sonunda içindekiler, alfabetik fihrist, indeks, yanlış-doğru cetveli. 2. cildin sonunda fıkhi kaideler, literatür, içindekiler, alfabetik fihrist, indeks.

Kur'an Ahkâmı ana hatlarıyla 62 konudan oluşmaktadır. Kitabın 1. cildinde 18, ikinci cildinde ise 44 konu yer almaktadır. İkinci cildin son konusu fıkhi kaidelere tahsis edilmiştir.

Kitabın dipnotlarından hadis ve tefsir kaynaklarına ulaşmak bir hayli zordur. Çünkü yazar çoğu kez dipnotta sadece bu kaynakların ismini zikretmekle yetinmiştir. Bunun için örnek olarak 34, 35, 37, 38, 43, 45. sayfaların dipnotlarında yer alan hadis kaynaklarına bakılabilir. Tefsir kaynaklarında da bunu bazen yapmıştır. Bunun için örnek olarak 36, 174, 247, 254. sayfaların dipnotlarında yer alan tefsir kaynaklarına bakılabilir. Diğer kaynakların cilt ve sayfa numaralarını genellikle vermiştir.

Yazar kitabına 17 sayfalık uzun bir önsöz yazmıştır. Önsözünde kısaca şunlara değinmiştir:

➤ Kitabın ismi olan *Kur'an Ahkâmı* kavramının lügat ve ıstılah bakımından ifade ettiği anlam üzerinde durmuştur. (Yıldırım, 1971: I, 16)

➤ Sure ve ayetlerin Mekkî veya Medenî olduğunu tespit, kastedilen manayı anlama bakımından büyük fayda bulunduğunu açıkladıktan sonra, Mekkî ve Medenî olan surelerin sayısını vermiş ardından önce Mekkî sonra da Medenî sure ve ayetlerin genel vasıflarını zikretmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 16-17)

➤ İslam dini en son ve en mükemmel din olup cihanşümul bir mahiyet arz etti-

ğine, kıyamete kadar da baki kalacağına göre, onun esasını teşkil eden Kur'an-ı Kerîm'in taşıdığı ahlaki, ictimai, siyasi, iktisadi ve hukuki esas ve prensiplerin de böyle olması gerektiğini ifade etmiş sonra da bunu ispatlamaya çalışmıştır. (Yıldırım, 1971: I, 18-19) Bu bağlamda "Zamanın değişmesiyle ahkam ve mesail değişir" kaidelerinden kastedilenin ne olduğunu açıklamış, buna Kur'an ve Sünnetle sabit olan hükümlerin girmediğini sadece örf ve adete dayalı fıkhi meselelerin girdiğini özellikle vurgulamıştır. (Yıldırım, 1971: I, 20-22)

➤ İslam hukukçularına göre temel kanunun kaynağının dört olduğunu, bunların Kur'an, Sünnet, Hulefai raşidinin ameli ve müçtehitlerin içtihadı olduğunu ifade ettikten sonra, İslam anayasasının derlenip özel bir anayasa şeklinde tedvin edilmediğini ancak bunu, söz konusu dört kaynaktan çıkarmanın mümkün olduğunu ifade etmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 20-22)

➤ İslam hukukunun bazı özelliklerine değinmiş, hukuk ve ahlak arasındaki ilişki üzerinde durmuştur. Akabinde İslam hukukunun metbu bir sistem mi yoksa başka hukukların etkisinde kalmış tabi bir manzume mi? sorusunu tartışmış neticede İslam hukukunun yabancı bir hukukun tesiri altında kaldığının söylenemeyeceği hatta düşünülmemeyeceğini ifade etmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 23-25)

➤ Bazılarına göre 200-300 bazılarına göre 300-500 arasında olduğu kabul edilen ahkam ile ilgili ayetler, müdevven olmayan temel hükümlerin bel kemiğini teşkil ettiğini, bunların müçtehit imamların görüşü açısından incelenip tefsir edilmesi durumunda İslam hukukunun asıl bariz vasfının ortaya çıkacağını ifade etmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 20-22) Kendisi Ahkam ayetlerinin sayısı hakkındaki görüşünü veya tercihinin beyan etmemiştir. (Yıldırım, 1971: I, 25)

➤ Eserin telifinde yararlandığı kaynaklara değinmiş, Türkçe olarak kaleme alın-

miş olan Konyalı Mehmed Vehbi Efendi'nin *Ahkam-ı Kuraniyesi*'nin de çok faydalı olduğunu belirtmiştir. Sonra da *Ahkam-ı Kuraniye*'nin ilgili hadislerle, Ashab-ı Kiramın görüş ve rivayetlerine, kamil müçtehitlerin içtihadına ve görüş farklarına yer vermediği için gereken boşluğu doldurmadığını, ardından kendi kitabının mezhep imamları arasındaki ihtilafa ve istinbat yollarına da temas ettiğini belirterek, kendi ifadesiyle "sahadaki boşluğun bir köşesini dolduran" böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğuna işaret etmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 25-26)

➤ Hilafiyat ilminin tanımına, doğuşuna ve önemine değinmiş ayrıca bu ilmin kurucusu olan Ebû Zeyd ed-Debbûsî hakkında bilgi vermiştir. (Yıldırım, 1971: I, 27-28)

➤ "İctihad kapısı kapanmış mıdır?" sorusuna, içtihat kapısının kıyamete kadar kapanmayacağı şeklinde cevap vermiş ve müçtehitte bulunması gereken vasıfları zikretmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 28-31)

➤ Son olarak bu çalışmasında ahkamla ilgili eserleri seçmede çok hassas davrandığını, mevsuk olmayan rivayetlere yer vermediğini ifade etmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 31-32)

2. Kur'an Ahkâmı Tefsirinde Konuların Tasnifi ve Başlık-Muhteva Uyumu

2.1. Kur'an Ahkâmı'nda Konuların Tasnifi

Ahkam tefsirlerinde, konular işlenirken genel olarak ayet ve surelerin mushaftaki tertibi esas alınmıştır. Mukâtil b. Süleyman ve İmam Şâfiî'nin Ahkam tefsirini cem' eden Beyhakî ise buna muhalefet etmişlerdir. Bunlar Ahkam ayetlerini fikhî konulara göre işlemişlerdir. Mukâtil, tefsirine helal-haram konusundan, Şâfiî ise taharet konusundan başlamıştır. (Abîd, 2010: 81)

Yazarla aynı çağda yaşayanlardan Muhammed Ali Sâbûnî de *Revâiu'l-Beyân Tefsiru Ayâtü'l-Ahkâm* adlı tefsirinde ahkam ayetlerini işlerken fikhî konuları değil, ayet ve surelerin mushaftaki tertibini esas almıştır. (Sâbûnî, 1987)

Yıldırım ise *Ahkamu'l-Kur'an*'ında mushafın tertibini değil, genel olarak fikhî konuları esas almıştır. Kitabında fikhî mantığın gerektirdiği tertibe riayet ettiği gözlenirse de bu konuda titiz davrandığını söylemek zordur. Nitekim konu tertibinden bunu anlamak mümkündür. Bir örnek olması açısından şu söylenebilir: Yıldırım, kitabının birinci cildinde abdestten hemen sonra ikinci konu olarak namazı ele almıştır. Fikhî tertip açısından bunda bir problem yoktur. Ancak ikinci kitabın son konuları olarak beş vakit namaz, Cuma namazı ve bayram namazı konularını işlemiştir. Oysa fikhî tertip açısından bu konuların çalışmanın başlarında yer alan namaz ana başlığı altında işlenmesi gerekirdi.

2.2. Kur'an Ahkâmında Başlık İçerik Uyumu

Yazar *Kur'an Ahkâmı* kitabının ihtiva ettiği konuları beyan etmek için her iki cildin hem başında hem de sonunda her bir ciltte yer alan başlıkları vermiştir.

Her iki cildin başında "Konuların ana hatları ve bölümleri" şeklinde, kitabın muhtevasını ana hatlarıyla zikrettiği anlaşılan birer başlık açmıştır. Burada verilen başlıklar kitabın içindeki başlıklarla genel olarak uyumlu olsa da, bunların kitabın içindeki başlıklardan bazen daha kısa, bazen daha uzun, bazen yakın anlamda olsa da farklı bir başlık olduğu görülmektedir.

Buna birinci ciltten şu başlıklar örnek olarak verilebilir:

➤ Kitabın ana hatları ve bölümlerinde, ana başlık sadece "Abdest" olarak verilmişken kitabın 33. sayfasında aynı şekilde verilmesi gereken başlık "Abdest ve Teyemmüm" şeklinde daha uzun olarak verilmiştir.

➤ Kitabın ana hatları ve bölümlerinde, ana başlık "Hac ve Ka'be" olarak verilmişken kitabın 103. sayfasında aynı şekilde verilmesi gereken başlık "Hac" şeklinde daha kısa olarak verilmiştir.

➤ Kitabın ana hatları ve bölümlerinde, ana başlık "Nikâh ve Aile Düzeni" ve "Talak" şeklinde genel başlıklar verilmişken kitabın 164 ve 179. sayfalarında aynı şekilde

verilmesi gereken başlıklar “Nikahlanması haram olan kadınlar” ve “Boşanan Kadınlar üç kur’ beklerler” şeklinde önceki başlıkların bir alt başlığı sayılabilecek başlıklar kullanılmıştır.

Kitabın ikinci cildinde de benzeri uyumsuzluklar daha belirgin bir şekilde dikkati çekmektedir. Örnek olarak kitabın ana hatları ve bölümlerinde “Zekat”, “Kur’an’a el sürmek”, “Borç”, “Hırsızlık”, şeklinde yer alan konular, kitabın içinde daha farklı bir şekilde yer almaktadır. (Yıldırım, 1971: II, 17, 51, 75, 156) “Evlenme ümidi kalmayan kadın-

lar”, “İyiliğe çağırmak fenalıktan men etmek” konuları kitabın ana hatları ve bölümlerinde yer aldığı halde kitabın içinde yer almamaktadır.

Ayrıca birinci cildin sonunda yanlış-doğru cetveli yer aldığı halde yine de bu hatalara değinilmemiştir.

Her bir cildin sonundaki içindekiler kısmında yer alan başlıklar ile kitabın bizzat içinde yer alan başlıklar incelendiğinde içindekiler kısmında yer alan bir çok başlığın kitapta başlık şeklinde yer almadığı görülür. Buna kitabın ilk konusu örnek verilebilir.

Birinci cildin 337. sayfasındaki içindekiler kısmında abdest ve teyemmüm ile ilgili başlıklar ve bu başlıkların yer aldığı sayfalar şöyle yer almaktadır:

Konu	Sayfa
Abdest ve Teyemmüm	33
Muraysî savaşında kaybolan gerdanlık	34
Her namaza kalkıldığında abdest almak	34
Her namaz için abdest almak fazileti mücibdir	34
Hz. Peygamber önceleri her namaz için bir abdest alırdı	35
Abdest üzerine abdest nurdur	35
Yüzlerinizi yıkayın	36
Başlarınızı meshedin	36
Dirseklere kadar elleri yıkayın	36
Başın hepsini meshetmek ahsendir	37
İki kulağı meshetmek	38
Topuk kemiklerine kadar ayaklarınızı yıkayın	38
Abdest azâsını yıkarken muvâlatâ dikkat etmek	39
Tertemiz toprakla teyemmüm	39
Abdestin farzı	40
Burun delikleriyle ağız içi	40
Kulaklar başın kapsamına girer mi?	40
Cünüp iken namaza yaklaşmamak	41
Cünüp iken camiye girmemek	41
Cünüp bulunan kimseye tavaf etmek, Kur’an okumak haramdır	43
Kadın ve erkeğin tenlerinin birbirine dokunması	44
Teyemmümün keyfiyeti	45

Bu kısımda yer alan başlıkları kitabın içinde aradığımızda sadece 33. sayfada yer alan “Abdest ve Teyemmüm” konusunun

aynen, yani “Abdest ve Teyemmüm” şeklinde yer aldığını, 41. sayfada yer alan “Cünüp iken namaza yaklaşmamak” konusunun da “Cü-

nüp iken namaza yaklaşmamak, su bulunmadığında teyemmüm etmek" şeklinde daha uzun bir başlık olarak yer aldığı görülür. Abdest ve teyemmüm ile ilgili diğer başlıklardan hiçbirisi verilen sayfalarda başlık şeklinde yer almamaktadır. Bu da kitabın içindekiler kısmından yararlanmayı zorlaştırmaktadır. Görülen o ki, yazar neredeyse kitabın içinde yer alan her bir meseleyi, içindekiler kısmında bir başlık şeklinde yazmıştır. Bunun benzer şekilde kitapta yer alan diğer başlıklar için de söz konusu olduğu söylenebilir.

3. Kur'an Ahkâmı'nın Tefsir

Metodu

Ahkâm ayetlerinin tefsiri sahasında eser yazarlar genellikle yaptıkları çalışmaların mukaddimesinde telif metotlarını açıklamışlardır. Örnek olarak yazarın çağdaşlarından olan Muhammed Ali es-Sâbûnî ile Muhammed Ali es-Says'ın bu sahadaki çalışmalarına bakılabilir. (Sâbûnî, 1986; Says, 2002) Bu durum hem okuyucuya hem de araştırmacıya eser hakkında bilgi sahibi olma açısından kolaylık sağlar. Celal Yıldırım ise çalışmasında takip ettiği metoda dolaylı bir şekilde işaret etmiştir. Bunu da kitabının önsözünde Mehmet Vehbi Efendi'nin çalışmasından bahsederken dile getirmiştir. Mehmet Vehbi'nin *Ahkâm-ı Kurâniye*'sinde ilgili hadislerle, Ashâb-ı Kirâm'ın görüş ve rivayetlerine, kamil müctehitlerin içtihadına ve görüş farklarına yer vermediği için gereken boşluğu doldurmadığını ifade ettikten sonra, kendisinin mezhep imamları arasındaki ihtilafa ve istinbat yollarına da temas ettiğini belirterek çalışmasının metodu hakkında bilgi vermiştir. (Yıldırım, 1971: I, 25-26) Ayrıca çalışmasında ahkâmla ilgili eserleri seçmede çok hassas davrandığını, mevsuk olmayan rivayetlere yer vermediğini ifade etmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 31-32) Okuyucu ve araştırmacıya kolaylık sağlamak amacıyla yazarın çalışmasında takip ettiği metodu bizzat tefsirinde ele aldığı ayetleri inceleyerek gözler önüne sermek faydalı olacaktır.

3.1. Ayet ve Mealleri Arz Etme Şekli

Yazar tefsirinde ele aldığı ahkâm ayetlerini arz ederken, ayetlerin Kur'an'daki tertibini esas almamıştır. O, genel olarak fikhî konulara göre ayetleri ele almış ve onlara, ihtiva ettikleri meseleye uygun bir başlık vermiştir.

Önce ayetin Arapça metnini ardından da Türkçe mealini arz etmiştir. Kitabının başından sonuna kadar bu metodunu korumuştur. Bunu yaparken zaman zaman ayetin Arapça metni ile Türkçe mealı arasında bazı uyumsuzluklar görülebilmektedir. Mesela bazen verdiği mealin, ayetin metninden daha fazla olduğu, Türkçe mealin akabinde verdiği ayet numarasının da mealin tümünün değil de, ayetin metnine mukabil gelen kısmın rakamı olduğu görülmüştür. Örnek olarak "Beş vakit namaza ve orta namaza devam" başlığında ele aldığı Bakara: 238. ayetin yorumunda böyle yapmıştır. Önce sadece Bakara: 238. ayetin Arapçasını vermiş, altına da 238-239. ayetlerin mealini vermiş, mealden sonra da, Bakara suresi: 238, demiştir. (Yıldırım, 1971: I, 47)

Yazar ayetlerin metinlerini ve Türkçe meallerini verdikten sonra da tefsirine geçmiştir.

3.2. Ayetlerin Tefsirinde Konuların Dizilişi

Yazar ayetlerin yorumunda, ayetin ihtiva ettiği konuları dizerken farklı yöntemler izlemiştir. Bunlar ana hatlarıyla maddeler halinde şöyle sıralanabilir:

1. Bazen doğrudan müfessirlerden gelen görüşlerden konuya uygun olanları ele alıp özetleyerek ayetin tefsirine başlamış, sonra konuyla ilgili bazı hadisleri zikretmiş, daha sonra fakihlerin görüşlerini arz etmiş, en sonunda da ayetten çıkarılan hükümlere yer vermiştir. Örnek olarak "Abdest ve teyemmüm" başlığında ele aldığı Maide: 6. ayetin yorumunda izlediği yöntemle bakılabilir. Yıldırım burada önce müfessirlerin görüşünü özetlemiş, sonra Hz. Peygamberin uygulamasına delalet eden

muhtelif hadisleri zikredip aralarını cem etmiş, daha sonra abdestte zikredilen azaların sınırları ile ilgili fakihlerin görüşlerine sunmuş, en sonunda da çıkarılan hükümler başlığı altında mezheplerin bu ayetten istinbat ettiği hükümlere yer vermiştir. (Yıldırım, 1971: I, 31-36)

2. Bazen sahabenin görüşleriyle, ardından konuyla ilgili varit olan hadislerle, sonra müfessirden ve mezhep imamlarından yaptığı nakillerle ayetin tefsirini yapmış, en sonunda da ayetten çıkarılan hükümleri arz ederek yorumunu tamamlamıştır. Örnek olarak "Tekbir ve Mina'dan dönmek" başlığında ele aldığı Bakara: 203. ayetin yorumuna bakılabilir. Yıldırım bu ayetin yorumunda sayılı günler hakkında önce sahabîlerden İbn Abbas'ın görüşünü nakletmiş, sonra Arefe, Kurban bayramı ve Teşrik günleri ile ilgili hadisler zikretmiş, sonra sayılı günler hakkında müfessirlerden Kurtubî'nin görüşünü, sonra Mâlikî, Şâfiî ve Hanefilerin görüşlerini zikretmiş, en sonunda da çıkarılan hükümler başlığı altında fakihlerin ayetten çıkardıkları hükümleri arz etmiştir.

3. Bazen ayetin tefsirine mukaddime sayılabilecek bir giriş yaptıktan sonra ayetin tahliline başlamış ve çıkarılan hükümleri sunarak ayetin yorumunu tamamlamıştır. "Fidye vermek suretiyle kadının boşanması" başlığında ele aldığı Bakara: 229. ayetin yorumunda bu yolu izlemiştir. Yıldırım bu ayetin tefsirinde önce aile yuvasının korunması, sudan sebeplerle evlilik bağının koparılması, karı-kocanın evlilik bağını korumakta hassas davranmaları ve geçimsizlik durumunda boşanma yöntemlerinden birinin de muhâlaa olduğunu beyan eden bir mukaddime ile tefsirine başlamıştır. Daha sonra fakihlerin muhâlaa ile ilgili görüşlerini arz etmiştir. Ardından, Nüzul sebebi ile ilgili rivayetler ve muhâlaa ile ilgili varit olan bazı hadislerle tefsirine devam etmiş, sonra muhâlaa yoluyla ayrılan bayanın iddet müddeti hakkındaki görüşleri zikretmiş, en son olarak da bu ayet-

ten çıkarılacak hükümlerin beyanı ile yorumunu tamamlamıştır. (Yıldırım, 1971: I, 194-200)

4. Bazen doğrudan ilim adamlarına göre ayetten istinbat edilen farklı hükümleri arz ederek tefsirine başlamış, sonra da sünnetin bunu desteklediği ifade edilmiştir. En sonunda fakihlerin görüşünü özetleyen hükümler kısmı ile yorumunu tamamlamıştır. Örnek olarak "Oruç ve hastalık" başlığında ele aldığı Bakara: 185. ayetin yorumunda böyle yapmıştır. (Yıldırım, 1971: I, 177)

5. Bazen doğrudan ayetin tefsirine başlamış, sonunda da ayetten çıkarılacak hükümleri arz etmekle yorumunu tamamlamıştır. Örnek olarak "Oruç günlerinin gecesinde", başlığında ele aldığı Bakara: 187. ayetin yorumunda böyle yapmıştır. Bu ayetin tefsirinde ayetten kelimeler ve cümleler vererek tek tek açıklamıştır. Fakihlerin görüşüne ise pek yer vermemiştir. Hatta "Fazla bilgi için fıkıh kitaplarına müracaat edilmesi ..." demiştir. Hükümler kısmında da ayetten çıkarılacak hükümleri arz etmiş, sadece ayetin ihtiva ettiği hükümlerden biri olan itikafın müddetine dair fakihlerin görüşlerini çok kısa bir şekilde zikretmekle yetinmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 81-83)

6. Bazen ayeti kerimede geçen bazı kelime ve kavramları açıklayarak tefsirine başlamış, sonra sahabe, tabiûn ve fakihlerin görüşlerini arz etmekle devam etmiş ve sonunda da ayetten çıkarılacak hükümlerle tefsirini tamamlamıştır. Örnek olarak "Safa ile Merve", başlığında ele aldığı Bakara: 158. ayetin yorumunda böyle yapmıştır. Yıldırım bu ayette yer alan Safâ, Merve, şeâir, umre, cunâh kelimelerini açıklayarak tefsirine başlamış, sonra sahabe, tabiûn ve fakihlerin sa'yin vacip olup olmadığı ile ilgili görüşlerini delilleriyle birlikte nakletmiş, daha sonra da fakihlerin ayetten çıkardıkları hükümleri zikretmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 125-128)

7. Bazen ayette zikredilen hükmün önceki dinlerdeki durumunu bir mukaddime

şeklinde arz ederek tefsirine başlamış, sonra ayette geçen bazı kelimeleri açıklayarak tefsirine devam etmiş, en sonunda da rivayetlerden çıkarılan hükümleri arz ederek tefsirini tamamlamıştır. “Helal ve Haram” başlığında altında ele aldığı Bakara: 173. ayetin tefsirinde böyle bir yöntem izlenmiştir. Bu ayetin tefsirinde hak ve batıl dinlerde yiyecek maddelerinden olan hayvan eti ile ilgili görüşleri zikretmiştir. Brahmanizm, Musevilik ve Hristiyanlığın görüşünü zikretmiş, sonra bu ayet muvacehesinde İslam’ın bu konudaki görüşünü başka ayet ve hadislerle beyan etmiş, en sonunda da bu konuda varit olan rivayetlerin tümünden çıkarılan hükümleri arz ederek tefsirini tamamlamıştır. (Yıldırım, 1971: I, 269-271)

8. Bazen doğrudan ayeti kerimeden istinbat edilen hükümleri arz etmekle tefsirine başlamış, sonunda da bunların özeti mahiyetinde ayetten çıkarılan hükümleri zikretmekle yetinmiştir “Kızın nikaha arz edilmesi” başlığı altında ele aldığı Kasas: 27. ayetin tefsirinde böyle bir yol izlemiştir. (Yıldırım, 1971: I, 122-124)

9. Bazen ayetin nüzul sebebiyle ilgili rivayet veya rivayetleri zikrederek tefsirine başlamış, sonra müfessir ve fakihlerin görüşleri muvacehesinde ayeti yorumlamış, daha sonra da çıkarılan hükümleri arz ederek yorumunu tamamlamıştır. “Eşlerini annelerinin yerine koyup zihar edenler” başlığı altında ele aldığı Mücadele: 3. ayetin tefsirinde böyle bir yol izlemiştir. (Yıldırım, 1971: II, 126-129)

10. Bazen ayette yer alan hükmü yorumlarken diğer din ve kanunlarda yer alan hükümlerle de karşılaştırma yoluna başvura-

rak tefsirini yapmış ve bununla yetinmiştir. Örnek olarak “Kısasta hayat vardır” başlığı altında ele aldığı Bakara: 179. ayetin yorumunda böyle bir yöneme baş vurmuştur. (Yıldırım, 1971: II, 140-143)

Yıldırım ahkam ayeti olarak incelediği ayetlerin tefsirini yaparken genellikle ayetlerin sonunda ayetten çıkarılan hükümler veya bu anlamı ifade eden başlıklar açmıştır. Bu başlıkların altında da ilgili ayetin tefsirinde genişçe zikrettiği hükümleri kısa ve öz olarak maddeler halinde sunmuştur. Bu durum ayetten çıkarılan hükümlere hızlı bir şekilde ulaşmayı sağlaması açısından önemlidir. Ancak ele aldığı bütün ayetlerin tefsirinde bu yöntemi izlememiştir. Mesela Bakara: 174, Nahl: 116, Al-i İmrân: 159, Nisâ: 58, ve Tevbe: 12. ayet bu ayetlerden sadece bir kaçıdır. (Yıldırım, 1971: II, 143, 166, 183, 188, 250)

Celal Yıldırım’ın ayetleri yorumlarken takip ettiği yöneme dair yukarıda verdiğimiz bilgi yaklaşık olarak tefsirinin başından sonuna kadar izlediği yöntemi göstermektedir. Bundan hareketle Yıldırım’ın, bütün ayetlerin tefsirinde takip ettiği ortak bir yönteminin olduğunu söylemek zordur. Yani tefsirinde, bilginin dizilişinde sistematik bir yöntem izlediği söylenemez. Bu da tefsirinden yararlanmayı bir nebze de olsa zorlaştırmaktadır.

Bir örnek olması açısından Yıldırım’ın *Kur’an Ahkâmı* tefsirinde izlediği yöntem ile onun çağdaşı olan Muhammed Ali es-Sâbûnî’nin *Revâiu’l-Beyân Tefsiru Ayâtî’l-Ahkâm* adlı tefsirinde izlediği yöntem karşılaştırıldığında fotoğraf daha net görülebilir. Karşılaştırmayı üç ayet üzerinden şöyle gösterebiliriz:

Bakara: 158. ayetin *Revâiu’l-Beyân* ve *Kur’an Ahkâmı* tefsirlerindeki konu dizilişleri aşağıdaki tabloda verildiği şekildedir: (Sâbûnî, 1987: I, 132-142; Yıldırım, 1971: I, 125-128)

<i>Revâiu’l-Beyân</i> ’da	<i>Kur’an Ahkâmı</i> ’nda
1. Kelime tahlili	1. Kelime tahlili
2. İcmali anlam	2. Ahkam tefsiri
3. Nüzûl sebebi	3. Nüzûl sebebi
4. Kıraat vecihleri	4. Çıkarılan hükümler
5. İrap vecihleri	
6. Tefsire dair bazı incelikler	

7. Şer'i hükümler	
8. Ayetlerin işaret ettiği bazı hususlar	
9. Teşri' hikmeti	

Bakara: 229. ayetin geçen tefsirlerdeki konu dizilişleri şöyledir: (Sâbûnî, 1987: I, 318-345; Yıldırım, 1971: I, 194-200)

<i>Revâiu'l-Beyân'da</i>	<i>Kur'an Ahkâmı'nda</i>
1. Kelime tahlili	1. Mukaddime
2. İcmali anlam	2. Ahkam tefsiri
3. Nüzûl sebebi	3. Nüzul sebebi
4. Kıraat vecihleri	4. Çıkarılan hükümler
5. Tefsire dair bazı incelikler	
6. Şer'i hükümler	
7. Ayetlerin irşat ettiği bazı hususlar	
8. Teşri' hikmeti	

Mücadele: 3. ayetin her iki tefsirdeki konu dizilişleri şöyledir: (Sâbûnî, 1987: I, 512-535; Yıldırım, 1971: I, 126-129)

<i>Revâiu'l-Beyân'da</i>	<i>Kur'an Ahkâmı'nda</i>
1. Kelime tahlili	1. Nüzûl sebebi
2. İcmali anlam	2. Ahkam tefsiri
3. Nüzûl sebebi	3. Çıkarılan hükümler
4. İrap vecihleri	
5. Tefsire dair bazı incelikler	
6. Şer'i hükümler	
7. Ayetlerin irşat ettiği bazı hususlar	
8. Teşri' hikmeti	

Şunu da ilave etmek gerekir. *Revâiu'l-Beyân'da* başlıklar bizzat müellif tarafından oluşturulmuştur. *Kur'an Ahkâmı* tefsirinde ise yazar tarafından ayetin tefsirinde sadece "Çıkarılan hükümler" ve nadiren de "İzah" adında başlıklar oluşturulmuştur. Yukardaki tabloda verilen başlıklar yazarın ilgili ayetin yorumunda ele aldığı konular incelenerek bizim tarafımızdan tespit edilmiştir. Bu durumda söz konusu tefsirlerden, örneğin ayetin nüzûl sebebini okumak isteyen biri *Revâiu'l-Beyân'da* ilgili ayetin yazar tarafından oluşturulmuş "nüzûl sebebi" başlığına bakıp bu bilgiye ulaşabilirken *Kur'an Ahkâmı'nda* nüzûl sebebini bulabilmek için ayetin tefsirini tamamen gözden geçirmesi gerekir. Çünkü

yazar böyle bir başlık oluşturmadığı gibi, yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere bilginin dizilişinde de belli bir sistem takip etmemiştir.

9.1. Ayetleri Yorumlama Yöntemi

Ayetin tefsirinde ele aldığı konuların dizilişinde belli bir sistematığı takip etmeyen yazar ayetlerin yorumunda da her ayet için takip ettiği ortak bir tefsir metodunun varlığından söz etmek zordur. Bununla beraber tefsirinin değişik yerlerinde uyguladığı farklı yöntemleri bir araya getirdiğimizde ayetlerin yorumunda genel olarak şöyle bir yöntem takip ettiği söylenebilir:

1. Kur'an'ın Kur'an ile Tefsiri. Yazar tefsirinde ele aldığı ayetlerden bazılarını başka ayetlerle yorumlamıştır. Mesela "هُوَ الَّذِي خَلَقَ"

“لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا” “Yerdeki her şeyi sizin için yaratan O’dur” (Bakara: 2/29) ayetinin tefsirinde helal ve haram kılma yetkisinin sadece Allah’a ait olduğunu, bu hakkı aşanların rubûbiyyet hakkına tecavüz ettiklerini ve bunlara uyanların da Allah’a şirk koştuklarını ifade etmiştir. Sonra da Kur’an-ı Kerim’in de buna işaret ettiğini söylemiş ve bu bağlamda şu ayetleri zikretmiştir:

“Yoksa Allah’ın dinde izin vermediği bir şeyi onlara meşru kılan ortakları mı var? Eğer (cezalarının ertelenmesine dair) kesin sözü olmasaydı, derhal aralarında hüküm verilirdi. Şüphesiz zalimlere can yakıcı bir azap vardır.” (Şûrâ: 42/21)

“De ki: Baksanıza, Allah’ın size indirdiği rızıktan bir kısmını haram, bir kısmını helâl saydınız. De ki: Allah mı size izin verdi, yoksa Allah’a karşı yalan mı uyduruyorsunuz?” (Yunus: 10/59)

“Dillerinizin yalan yere nitelendirmesi dolayısıyla şu helal, bu haram demeyin. Çünkü Allah’a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Şüphesiz Allah’a karşı yalan uyduranlar kurtuluşa ermezler.” (Nahl: 16/116)

Yazar bunların akabinde de şöyle demiştir: “Yukarıdaki ayetlerin açık beyanından anlaşılacağı üzere hiç kimse kendinde din namına hüküm verme yetkisi göremez. Aksi halde kendini Allah’a eş koşmuş olur.” (Yıldırım, 1971: I, 266-267)

2. Farklı kıraatlerden yararlanılması: Zaman zaman ayetlerin tefsirinde farklı kıraatlerden yararlandığı görülmüştür. Mesela (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ (إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ) ayetinin tefsirinde (وَأَرْجُلَكُمْ) kelimesini Nâfi‘, İbn Amr ve Kisâ’î’nin mansûp okuduğunu, İbn Kesîr, Ebû Amr Hamza’nın ise mecrûr okuduğunu belirttikten sonra mensûp okuyanlara göre amilin (اغسلوا) olduğunu; bu takdirde ayakları yıkanmanın farz olduğunu, cumhurun bu görüşte olduğunu, Hz. Peygamberin fiil ve sözlü ifadesinin de bunu desteklediğini ifade etmiştir. Daha sonra diğer kıraatın taşıdığı mana üzerinde durmaya gerek görmediğini söylemiştir. (Yıldırım, 1971: I, 38-39)

İkinci örnek olarak (وَلَا تَقْرُؤْهُنَّ حَتَّىٰ (يَطْمُرْنَ) ayeti verilebilir. Yıldırım, bu ayetteki (يَطْمُرْنَ) kelimesinin iki şekilde okunduğunu belirtmiştir. Bu kelimedeki “ta (ط)” harfinin başka bir kıraatte şeddeli olarak okunduğunu ifade ettikten sonra, birinci kıraate göre ayetin “aybaşı halinden kesilinceye kadar” anlamına geldiğini, ikinci kıraate göre ise “aybaşı halinden kesilip yıkanuncaya kadar” anlamına geldiğini söylemiştir. (Yıldırım, 1971: I, 146-147)

3. Kuran’ın hadis ve sahabe sözleriyle tefsiri. Yıldırım tefsirinde bu yola çokça başvurmuştur.

Kur’an’ın hadislerle tefsiri için “Allah’a, Peygambere ve emir sahiplerine itaat” başlığı altında ele ele aldığı Nisa: 59. ayetin yorumuna bakılabilir. Allah’a Resûlüne ve emir sahiplerine itaat etmeyi emreden bu ayetin tefsirini yaparken kimlere hangi durumlarda itaat edilip edilmemesi gerektiği hususlarda baş vurduğu kaynaklardan biri Resûlullah’ın (s.a.v.) hadisleridir. Bu hadislerden bazıları şöyledir:

“Masiyet ile emrolunmadığı sürece dinlemek ve itaat etmek kişi üzerinde bir haktır. Masiyet ile emrolunduğu zaman artık onun üzerinde ne dinlemek ne de itaat etmek vaciptir. (Yıldırım, 1971: II, 190)⁴

“Allah’a isyan konusunda mahluka itaat edilmez.” (Yıldırım, 1971: II, 191)⁵

“Benden sonra size bir takım yetki sahipleri hükmedecek. İyi ve facir kimseler. İyi iyiliğiyle, facir de fücruyla hükmedecek. Hakka muvafık olan her hususta bunları dinleyin ve itaat edin, arkalarında namaz kılın. İyilik yaparlarsa hem sizin hem de onların lehinedir. Kötülük yaparlarsa sizin lehine

⁴ Yıldırım, bu hadisi Neylû’l-Merâm’dan cilt ve sayfa numarası vermeden nakletmiştir. Hadis için bkz. (Buhârî, 1422, Cihâd: h. no: 2955; Müslim, bty, İmâre: h. no: 1839)

⁵ Yıldırım, bu hadisi Neylû’l-Merâm’dan cilt ve sayfa numarası vermeden nakletmiştir. Hadis için bkz. (Ahmed, 2001, h. no: 1095) Müsned’in tahkikini yapanlar bu hadisin isnadının Buhârî ve Müslim’in şartlarına göre sahih olduğunu belirtmişlerdir.

onların aleyhinedir." (Yıldırım, 1971: II, 192)⁶

Dinleyin ve itaat edin. Üzerinize, başı bir üzüm tanesi gibi olan Habeşli bir köle emir tayin edilse bile." (Yıldırım, 1971: II, 192)⁷

Sahabe sözü ve uygulamasıyla yaptığı tefsir için de "Abdest ve teyemmüm" başlığında ele aldığı Maide: 6. ayetin yorumuna bakılabilir. Yıldırım, Kurtûbî (ö. 671/1273), İbn Kesîr (ö. 774/1373), Ebû Bekir el-Cessas (ö. 370/980) ve diğer müfessirlerin bu ayetin tefsirinde bir çok rivayet naklettiklerini ifade ettikten sonra bu husustaki beyanlarını şöyle özetlemiştir:

Ayetin zahirinden her namaz için abdest almanın farz olduğu anlaşılıyor. Hz. Ali böyle yapar ve uygulamasına bu ayeti delil gösterirdi. İkrime'den de böyle bir rivayet gelmiştir. İbn Sîrîn'in bildirdiğine göre Hulefai raşidin de her namaz için abdest alırlardı. Bazı alimler bu ayetin Hz. Peygambere has olduğunu söylemiştir. Abdullah b. Hanzala'dan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v.) her namaz için abdest almakla emrolundu. Ancak bu ona ağır geldiği için misvak ile emrolundu ve her namaz için bir abdest alma emri kaldırıldı. Bazı alimlere göre ise her namaz için abdest almak faziletlidir. Bu husustaki emir nedb ifade eder. Abdullah b. Ömer de böyle yapar ve böyle derdi. (Yıldırım, 1971: I, 34)

Yıldırım bu ayetin tefsiri bağlamında başka rivayetler de naklettikten sonra bu rivayetlerin cem' edilmesinin mümkün olduğunu ifade etmiş, Hz. peygamberin Mekke fethine kadar her namaz için bir abdest aldığını, Fetihte ise ruhsatın indiğini, böylece bir abdestle birkaç namazın kılınabileceği ifade

etmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 35)

4. İlmi verilerden yararlanılması. Yıldırım tefsirinde nadir de olsa zaman zaman ilmi verilerden istifade etmiştir. Bunun için örnek olarak "Hilal ve vakitler" başlığında ele aldığı Bakara: 189. ayetin yorumuna bakılabilir. Ayetteki "ehille" kelimesini açıklarken şunları ifade eder: "Kesin bir hesaplama saniye şaşmadan devrini tamamlayan ay, dünya var olalı insanlara vakitleri tayinde şaşmaz ölçü olmuştur. Yapılan kesin ilmi ölçülere göre, ay dünyanın çevresindeki dönüşünü 29 gün 12 saat, 44 dakika, 2.8 saniyede tamamlar. Bu güneşin durumuna göre olan Ay ölçüsüdür. Sabit bir yıldıza göre hesaplarsak o zaman bir ay 27 gün, 7 saat, 43 dakika 11 saniyedir. Bu aradaki fark ayın da dünya ile birlikte yılda bir defa güneşin etrafında dönmesinden ileri gelir" sonra da bu konudaki açıklamalarına devam eder. (Yıldırım, 1971: I, 95-97)

5. Fıkhi kurallardan yararlanılması. Yıldırım tefsirinde fıkhi kurallardan çokça istifade etmiştir. Tefsirinin bir ahkam tefsiri olması da bunu gerektiriyor. Buna örnek olarak "Bir şeyi helal veya haram kılma hakkı Allah'a aittir" başlığı altında ele aldığı Maide: 97. ayeti gösterilebilir. O bu ayetin tefsirinde "hilafına başka bir delil sabit olmadıkça eşyada asıl olanın taharet ve ibâha" olduğunu beyan eden fıkhi kuralı zikretmiş, ardından Beydâvî'nin de buna temasla "Şerî hükümler inmeden önce hiçbir fiile hükmün konulamayacağını" *Menâr* şerhinde de "Eşyada asıl olanın ibaha olduğunun zikredildiğini, *Hidâye*'de ise bunun "İbaha asıldır" şeklinde bir cümle ile bayan edildiğini ifade etmiştir. Daha sonra bu kurala uygun olarak ayetteki "tayyibat" kelimesinden kastedilenin iyi ve güzel şeyler olduğunu, bunlardan haram kılındığına dair bir delil bulunmayanların helal olduğunu ifade etmiştir. Bu hususta zan ve şüphe ile amel edilemeyeceğini de ifade ederek "Kesin olan şüphe ile izale edilemez" fıkhi kaidesine işaret etmiştir.

6. Mezhebi görüşleri arz etmesi. Yıldırım

⁶ Yıldırım, bu hadisi İbn Cerîr'den cilt ve sayfa numarası vermeden nakletmiştir. Hadis için bkz. (Heysemî, 1412, V: 394, h.no: 9105) Heysemî bu hadis için daîf cidden / çok zayıf demiştir.

⁷ Yıldırım, bu hadisi Buhârî'den kitap ve hadis numarası vermeden nakletmiştir. Hadis için bkz. (Buhari, Ahkam, h. no: 7142)

rim tefsirinde ayetten çıkarılacak hükümleri sunarken mezhep görüşlerini çokça zikretmiştir. Zaten tefsirinin bir ahkam tefsiri olması bunu gerektirmektedir. Ele aldığı konu hakkında farklı mezheplerin görüşlerini nakledip delillerini arz ettikten sonra “Çıkarılan hükümler” başlığı altında bunları özetlemiştir. Örnek olarak “Cinsi münasebette bulunmamak üzere yemin etmek” başlığı altında ele aldığı Bakara: 226. ayet hakkındaki yorumuna bakılabilir. (Yıldırım, 1971: I, 203-207)

Yıldırım bu ayetin tefsirinde, Cumhura göre “ilâ” kocanın, karısıyla dört aydan fazla bir müddet cinsi münasebette bulunmamaya yemin etmesi olduğunu, bundan az bir müddet için olursa yanlışlıkla yemin etmiş sayılacağını, İmam Mâlik, İmam Şâfiî ve İmam Ahmed’in bu görüşte olduğunu beyan etmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 204)

Ardından, Şâfiî’nin kadim görüşüne göre kişinin, dört aydan sonra karısına dönerek cinsi münasebette bulunması durumunda kendisine kefaret gerekmeceğini, cedid görüşüne göre ise kefaret gerekceğini delilleriyle birlikte zikretmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 204)

Sonra bazı alimlere göre ise dört ayın geçmesiyle bir bain talakın vaki olacağını, bunun Hz. Ömer, Osman, Ali, İbn Mes’ud, İbn Abbâs, İbn Ömer ve Zeyd b. Sâbit’ten rivayet edildiğini, Ayrıca İbn Sîrîn, Mesrûk, Sâlim, Hasan Basrî ve Katâde’nin bu görüşte olduğunu, Ebû Hanîfe’nin içtihadının da bu yönde olduğunu belirtmiştir.

Ardından, Saîd b. Müseyyeb, Ebû Bekir b. Abdurrahman b. Hâris b. Hişâm, Mekhûl, Rabî’ ve Zühri’ye göre ise dört ayın geçmesiyle bir talakı ric’inin vaki olacağını, Şâfiî’nin içtihadının da bu yönde olduğunu söylemiştir. (Yıldırım, 1971: I, 205)

Sonra, İmam Mâlik’in Nâfi’den, onun da Abdullah b. Ömer’den yaptığı rivayete göre dört ay geçse bile talakın vaki olmayacağını, kadının boşanmaya veya birleşinceye kadar bekleyeceğini ifade etmiştir.

Daha sonra, İmam Mâlik, İmam Şâfiî ve İmam Ahmed’in mezheplerine göre dört

ay geçtikten sonra zihar yapanın, karısıyla birleşmemesi durumunda boşanmasının gerekceğini, aksi takdirde hakimın boşanma kararı vereceğini belirtmiştir. (Yıldırım, 1971: I, 206)

Yıldırım en sonunda “Çıkarılan hükümler” kısmında ayetin tefsirinde zikrettiği fıkhi görüşleri özetlemiştir. (Yıldırım, 1971: I, 206-207)

SONUÇ

Celal Yıldırım son dönemin yetiştirdiği önemli İslam alimlerinden biridir. Yaklaşık otuz yıl Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde, başta müftülük olmak üzere çeşitli hizmetlerde bulunmuş, Türkiye Diyanet Vakfı kurucuları arasında yerini almıştır. Ayrıca bazı derneklerde dersler vermiş ve bazı gazetelerde de köşe yazıları yazmıştır.

Yıldırım İslami ilimlerin birçok alanında kitap yazmış, Arapçadan Türkçeye tercüme yoluyla birçok eser kazandırmıştır. Ulaşabildiğimiz kadarıyla telif, tercüme ve makaleleriyle birlikte ilim dünyasına yaklaşık 50 eser bırakmıştır.

Yıldırım’ın yazdığı eserler incelendiğinde telif hayatının ilk dönemlerinde “temel dini bilgiler” olarak isimlendirilebilen alanla ilgili eserlere ağırlık verdiği, sonraki dönemlerde ise daha çok “İslami İlimler” olarak isimlendirilebilen alanla ilgili kaynak sayılabilecek düzeyde eserlere ağırlık verdiği görülür.

Yıldırım’ın *Kur’an Ahkâmı* adlı çalışması Türkçe telif edilmiş bir ahkam tefsiri olması açısından ayrı bir öneme haizdir; zira bu sahada Türkçe olarak telif edilmiş nadir eserlerden biridir.

Yıldırım’ın *Kur’an Ahkâmı* tefsiri üzerinde yapılan bu çalışmada kitap ile ilgili şu sonuçlara varılmıştır:

Yazar kitabına uzunca bir önsöz yazmıştır. Önsözünde, İslam’ın evrenselliğine, İslam hukukunun temel kaynaklarına ve İslam hukukunun başka hukuklardan etkilenmiş olmasının düşünülemeyeceğine vurgu yapmıştır. Ayrıca bazı temel fikhî kaidelerden

neyin kastedildiğini açıklamış ve ahkam ayetlerinin, temel hükümlerin bel kemiğini teşkil ettiğini ifade etmiştir. Fakat ahkam ayetlerinin sayısı hakkındaki görüşünü veya tercihinin beyan etmemiştir.

Yazar, ahkam ayetlerini ve birçok ahkam hadisini kitabında toplamıştır. Bu açıdan kitap ahkam hadisleri konusunda da zengin bir muhtevaya sahiptir. Fakat kitabın dipnotlarından hareketle hadis kaynaklarına ulaşmak bir hayli zordur. Çünkü yazar çoğu kez dipnotta sadece bu kaynakların isimlerini zikretmekle yetinmiştir.

Kur'an Ahkâmı'nda zikredilen başlıklar kitabın içindeki başlıklara genel olarak uyumlu olsa da, bu başlıkların bazen kitabın içindeki başlıklardan daha kısa, bazen daha uzun, bazen de yakın anlamda farklı bir başlık olduğu, ayrıca kitabın içindekiler kısmında yer alan bir çok başlığın kitapta başlık şeklinde yer almadığı görülmüştür.

Yazar tefsirinde ele aldığı ahkam ayetlerini arz ederken, ayetlerin Kur'an'daki tertibini esas almamıştır. O, genel olarak fikhî konulara göre ayetleri ele almış ve onlara, ihtiva ettikleri meseleye uygun olabilecek bir başlık vermiştir.

Yazarın, tefsirinde, örneğin ayetin kelime tahlili, icmalî anlamı, nüzûl sebebi, kıraat vecihleri, i'rap vecihleri, ayetten çıkarılacak hükümler... gibi sistematik bir yöntem izlediği söylenemez. Bu da tefsirinden yararlanmayı bir nebze de olsa zorlaştırmaktadır.

Yazarın ele aldığı ayetlerin yorumunda, takip ettiği ortak bir tefsir metodunun olduğundan söz etmek zordur. Bununla beraber tefsirinin değişik yerlerinde uyguladığı farklı yöntemler bir araya getirilince Kur'an'ın Kur'an ile tefsiri, Kur'an'ın farklı kıraatlerle tefsiri, Kuran'ın hadis ve sahabe sözleriyle tefsiri, Kur'an'ın ilmi verilerle tefsiri ve Kur'an'ın fikhî kurallardan yararlanma yoluyla tefsiri yöntemlerine baş vurduğu söylenebilir.

Zengin bir muhtevaya sahip olan

Kur'an Ahkâmı'ndan kolay bir şekilde yararlanabilmek ve onu geniş bir okur kitlesinin istifadesine sunabilmek için, yukarıda zikredilen metodolojik kusurların giderilmesi gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abîd, Ali b. Süleyman, (2010), *Tefâsîru Âyâtî'l-Ahkâm ve Menâhicuhâ*, Dâru't-Tedmuriyye, Riyad
- Ahmed b. Hanbel, (2001), *Müsned*, thk. Şuayb el-Arnaut ve diğerleri, Müessesetü'r-Risâle.
- Beysanoğlu, Şevket, (1997), *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, 2. Baskı, San Matbaası, Ankara.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, (1422), *el-Câmiü'l-Müsnedü's-Sahîhü'l-Muhtasar*, thk. Muhammed Zühayr b. Nasır, trk. Muhammed Fuâd Abdülbaki, Dâru't-Tûkî'n-Necât, byy.
- Çetiner, Bedrettin, (1988), "Ahkâmü'l-Kur'an", *DİA*, TDV Yay., İstanbul c. I, s. 551-552; Yüksel, Yakup, 163-164.
- Demir, Recep, (2013), "Ahkam Tefsiri ve Mehmet Vehbi'nin Ahkamı Kur'aniye'si" *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 22, s. 431-456.
- Heysemî, Nuruddîn Ali, (1412), *Mecmu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1412.
- Işık, İhsan, (2007) *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, 2. Baskı, Elvan Yayınları, Ankara
- İhsan Işık, (2013), *Diyarbakır Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, Ankara,
- Müslim, İbn Haccâc, *el-Müsnedü's-Sahîhü'l-Muhtasar*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbaki, Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, Beyrût, bty.
- Sâbûnî, Muhammed Ali, (1987), *Tefsitu Âyâtî'l-Ahkâm*, Dâru's-Sâbûnî, byy.
- Says, Muhammed Ali, (2002), *Tefsiru Âyâtî'l-Ahkâm*, thk. Nâcî Süveydan, Mektebetü'l-Asriyye, byy.

- Yıldırım, Celal, (1971), *Kur'an Ahkâmı ve Mezhap İmamlarının Farklı Görüşü*, Bahar Yayınları, İstanbul,
- Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı*, 7. Baskı, Uysal Yayınevi, I, 6.
- Yüksel, Yakup, (2015), "Fıkhî Tefsir Geleneğinde "Ahkâm-ı Kur'aniyye"nin Yeri", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 4, sayı: 8 s. 161-181.
- Zehebî, Muhammed Hüseyin, *et-Tefsîru ve'l-Müfessirûn*, Dâru'l-Kalem, Beyrut, ty.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Ensari, A. (2018). Celal Yıldırım ve Kur'an Ahkâmı Tefsiri, *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7868>, Number: 72 Autumn III 2018, p. 311-328.